

Kan folket få vad de vill? – en intervju med Gilbert Achcar

[Intervjun gjordes av David Finkel, redaktör på Against the Current, den amerikanska organisationen Solidaritys tidning. Intervjun gjordes 6 och 19 augusti (tillägget angående den senaste utvecklingen i Egypten) och publicerades i Against the Currents septembernummer. Här översatt från International Viewpoint, september 2013. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Against the Current: Till att börja med skulle vi vilja veta lite om din nya bok [*The People Want. A Radical Exploration of the Arab Uprising*, University of California Press, september 2013]. Du skrev den mitt under dessa häpnadsväckande omvälvningar, så på vilket sätt har dina perspektiv kanske förändrats eller utvecklats under denna tid?

Gilbert Achcar: Jag kan inte säga att mina uppfattningar förändrades medan jag arbetade med boken. Jag har forskat och arbetat i regionen så länge, vet du. Jag förväntade mig att regionen skulle genomgå någon sorts social explosion någon gång, även om själva händelserna naturligtvis överraskade alla genom sin omfattning och sättet på vilket de utvecklades.

Boken handlar till största delen om att just förklara hur dessa händelser är djupt rotade i regionens sociala, politiska och ekonomiska historia, med stark betoning på upprorets dynamik.

Det viktigaste kännetecknet hos boken är helt enkelt att den är en marxistisk analys. Jag använder de verktyg som tillhandahålls av den marxistiska historieuppfattningen och dess analys av revolutionära omvälvningar på de aktuella händelserna.

Ända från början har jag betonat att det är en långdragen process, inte en ”vår” eller något som upphör i och med störtandet av den ena eller andra presidenten. Det är en process som inte kommer att upphöra förrän det sker en radikal förändring som åter kan ge regionen en social och ekonomisk utveckling. Utan en sådan förändring kommer tumultet att fortsätta.

Genom detta prisma analyserar jag hur de islamistiska krafterna kommit till makten, muslimska brödrskapet (MB) i Egypten och det besläktade al-Nahda-partiet i Tunisien, och understryker att dessa erfarenheter kommer att bli kortvariga och oundvikligen kommer att misslyckas att ta itu med de sociala och ekonomiska problemen – eftersom de i detta avseende fortsätter de tidigare regimernas politik, som oundvikligen kommer att misslyckas under en period då de grundläggande samhällsekonomiska problemen förvärras av upproren själva.

Jag skrev allt detta innan de senaste händelserna [störtandet av Mursi i Egypten – red], men boken ger en tydlig ledtråd till den nuvarande omvälvningen. Det är åtminstone min åsikt – läsarna får själva avgöra om den klarar eldprovet att hjälpa till att förstå en så enorm utveckling som äger rum flera månader efter att den skrevs.

Omvälvningen i Egypten

ATC: Egypten verkar vara en kamp mellan tre deltagare – den i huvudsak sekulärt demokratiska eller liberala rörelsen, islamistiska krafter och militärens, byråkratins, polisens ”djupa stat” – och där USA-imperialismens politik först och främst är intresserad av att bevara den sistnämnda. Tror du att militären i nuläget har lyckats kidnappa den demokratiska rörelsen och kommer att kunna ”stabilisera” situationen genom att besegra muslimska brödrskapet utan ett massivt blodbad? Varför bröt militärens skenbara samarbete med Mursi och muslimska brödrskapet samman?

GA: För det första finns det en hel del förvirring om händelserna över hela det politiska spektrat och om vilken ståndpunkt man ska inta till dem. Kärnpunkten är att alternativet ställs på detta felaktiga sätt: var störtandet av Mursi resultatet av en revolutionär omvälvning eller en militärkupp? Att ställa

frågan så missar huvudpoängen, att det var en kombination av båda. I boken betonar jag det faktum att det var en liknande kombination som ledde fram till störtandet av Mubarak, med farliga illusioner om armén förhärskande inom massrörelsen.

I viss mening har vi fått en upprepning av denna dubbla dynamik. Nu är Mursi måltavla istället för Mubarak, med förkämpar för den gamla Mubarakregimen är ute på gatorna tillsammans med vänster- och liberala krafter. Nu demonstrerar MB för den störtade presidenten istället för att vara med massrörelsen som tvingade fram hans störtande.

Det faktum att Mursi ”valdes demokratiskt” motsäger inte att han och muslimska brödrskapet bakom honom förrådde det mandat som de fått av alla de som röstade på Mursi vid andra valomgången för att hindra den gamla regimens kandidat att återupprätta den regimens samhällsordning.

Mot bakgrund av det avgrunds djupa misslyckandet att få till stånd någon sorts lösning på befolkningens försämrade levnadsförhållanden har MB aktivt arbetat för att upprätta sin sorts auktoritära ordning, inte en allsidigt överenskommen demokratisk ordning. På så sätt gjorde de sig av med alla spår av folkligt stöd utanför sin egenhängivna krets.

Folkrörelsen för att återkalla presidenten var inte ”odemokratisk” utan en mycket hög form av demokrati – som man skulle vilja se tillämpas överallt istället för att få se de ”folkvalda” förråda sina vallöften ett efter ett vid makten ända till slutet på sin mandatperiod.

En annan skillnad mot störtandet av Mubarak är, att när armén störtade honom 2011 tog den makten direkt via de Väpnade styrkornas högsta råd. Den här gången utsåg de en civil president därför att de hade lärt sig av de tidigare erfarenheterna som kostade dem mycket i form av bilden av dem och deras popularitet.

Militären har lyckats återta en hel del folklig trovärdighet, och har till och med ökat den inom vissa delar av den egyptiska allmänna opinionen som är trötta på den vilda oordningen i landet. Men när de sparkade ut Mursi så förväntade de sig inte att MB:s motstånd skulle vara så envist. De förväntade sig att de skulle foga sig i att bli avlägsnade och samarbeta. Men MB kunde inte göra det eftersom de då hade förlorat trovärdigheten bland sina egna anhängare.

MB var tvunget att göra motstånd och uppmuntrades av inställningen hos många västliga regeringar, som efter att ha satsat på islamisterna hamnade i knipa genom militärens ”brott mot legaliteten”. Därför mobiliserar muslimska brödrskapet i något som för dem är en avgörande strid. De vet att de egentligen inte kan vinna i meningen att återinsätta Mursi. Deras strategiska horisont är istället Washingtons och deras egen beskyddare Qatars intensiva medlingar, tillsammans med andra oljemonarkier, för att uppnå någon sorts kompromiss.

Varje överenskommelse måste rädda MB:s ansikte för att de ska acceptera den. Förhandlingarna är inte enkla men det är svårt att tänka sig något annat alternativ.

MB är fortfarande en jättelik organisation även om en majoritet av den egyptiska befolkningen helt klart är mot den. Både ett återinträde för Mursi och ett undertryckande av MB skulle bli oerhört kostsamt för den egyptiska ekonomin och samhället. Det är därför det är svårt att tänka sig ett resultat som inte skulle medföra någon sorts kompromiss.

[ATC: Efter angreppen på Mursis och muslimska brödrskapets anhängare den 14 augusti bad vi Achcar om en uppföljning av den explosiva förändringen av händelserna. Hans svar är daterat 19 augusti. (Här översatt från [International Viewpoint](#).)]

ATC: Du sa att ett våldsamt undertryckande av muslimska brödrskapet ”skulle bli oerhört kostsamt för den egyptiska ekonomin och samhället”. Efter massakern den 14 augusti och de efterföljande händelserna, vad finns det för hopp om en fortsatt demokratiskt revolutionär utveckling i Egypten? Vad ska den egyptiska och internationella vänsterns ge för svar på

denna växande och dödliga kris?

GA: Förtrycket av MB visade sig förvisso vara mycket kostsamt, både i människoliv och för dess inverkan på den egyptiska ekonomin, för att inte nämna den allvarliga försämringen av landets image. Men märk väl att jag talade om ett krossande av muslimska brödraskapet, vilket hittills inte är det som har hänt.

Att utöka förtrycket så mycket att brödraskapet krossas skulle definitivt innebära ännu högre och mer varaktiga kostnader. Under dessa omständigheter är det bästa scenariot fortfarande en återgång till det vanliga politiska spåret, med en kompromiss mellan militären och muslimska brödraskapet. Det kräver att bröderna överger sin oförsonliga inställning.

Större delen av den egyptiska vänstern (med Revolutionära socialister som ett undantag) har välkomnat förtrycket efter att först ha välkomnat kuppen. Det visar deras svaghet och oförmåga att utarbeta en verkligt självständig tredje väg och avvisa både den gamla regimen och de islamistiska fundamentalisterna.

”Inga militärer och inga Bröder, revolutionen är kvar på torget” var en viktig paroll vid vänsterns mobiliseringar under veckorna före och efter valet av Mursi. Tyvärr visade sig större delen av vänstern inte klara av att hålla fast vid denna linje och rikta in sig på att bygga en massrörelse som lägger tyngdpunkten på sociala krav. Istället bytte de från att alliera sig med muslimska brödraskapet under kampen mot den gamla regimen till att förena sig med den sistnämndas apparat under kampen mot MB.

Den internationella vänstern borde undvika samma fälla att svänga mellan dessa två ytterligheter, vilket tyvärr en del har gjort, och plötsligt svängt till något som i allt väsentligt utgör ett fullständigt stöd till muslimska brödraskapet som framställs som ”oskyldiga offer”. Både militären – som utöver sitt mycket hårdhänta blodiga förtryck är fullt sysselsatt med att återupprätta många av den gamla regimen positioner som erövrades av upproret 2011 – och muslimska brödraskapet (som utöver vad de gjorde med sin beskärda del av makten tar till avskyvärd sekteristisk agitation och angrepp) måste båda fördömas lika mycket.

Hatet mot de kristna kopterna i Egypten fyller samma funktion som antisemitismen spelade i den tyska Weimarrepubliken.

Inbördeskriget i Syrien

ATC: Ser du någon utväg ur katastrofen i Syrien? Vad tror du återstår av den folkliga framstöt som inledde upproret? Är det, med tanke på det sekteristiska blodbadet och de olika externa regionala och globala makterna, ett krig som kan vara lika länge som det 15 år långa libanesiska inbördeskriget? Har Washington önskan, viljan eller förmågan att lösa det?

GA: En utifrån kommande intervention, i meningen en direkt militär intervention av USA, är mycket osannolik, både att skicka trupper eller till och med en ”flygförbudszon” eller liknande. Ni har läst general Dempseys beräkningar av de höga kostnaderna och farorna med olika interventionsalternativ.

Det enda som verkade genomförbart och verkligen lades fram som ett alternativ i Washington är att ge militär hjälp, att leverera vapen till upproret. Det är så långt Washington kan gå, och inte ens det är självklart på grund av problemet att säkerställa att vapnen inte hamnar i händerna på USA:s fiender.

Om vi talar om direkt utländsk intervention i allmänhet så finns det en tung sådan från den iranska regimen och dess allierades sida i regionen, Hizbollah och irakiska shiitiska styrkor. Under de senaste fem månaderna har detta gjort det möjligt för den syriska regimen att inleda en framgångs-

rik motoffensiv och återerövra en hel del av de områden som den hade förlorat och ge intryck av att vara segerrik.

Assad höll faktiskt ett mycket skrytsamt tal för några dagar sedan om att han kunde vinna kriget. Men bara för några månader sedan förlorade han så mycket mark att folk förväntade sig att regimen snart skulle falla samman, och just detta faktum var orsaken till att dess allierade ingrep så massivt och direkt. Om den syriska regimen hade varit i god form skulle de inte ha gjort det – det är givetvis speciellt kostsamt för bilden av Hizbollah som en motståndskraft mot Israel att bli inblandad i ett krig mot ett folkligt uppror i Syrien.

Washington är mycket oroade över interventionen från Iran och dess allierade. Det fick Obama-administrationen att verka svag – och bekräftade faktiskt att USA hade förlorat mark i regionen till Iran. Det är i själva verket detta som har fått administrationen att förändra sin ståndpunkt om vapenleveranser från sin tidigare inställning om ”icke-dödliga”.

Men kärnpunkten är att Washington inte gör det för att ge upproret förmåga att störta regimen. De vill inte att regimen störts. Det tog dem månader att ens säga att Assad skulle ”dra sig tillbaka” inom ramen för någon sorts politisk kompromiss. De har skickat den ena medlaren efter den andra i just detta syfte.

Trots alla sina andra problem med Ryssland närmade sig den amerikanska administrationen Moskva för att pressa Assad till det som Obama kallade ”Jemen-lösningen”.

Denna så kallade lösning utarbetades i själva verket av sauderna och USA som ett sätt att hejda upproret i Jemen. Diktatorn i Jemen drog sig tillbaka men är kvar i landet tillsammans med sina kumpaner på en mycket inflytelserik ställning, och statens kontinuitet är fullständigt bevarad.

Den ”Jemen-lösning” som Washington tänker sig för Syrien kräver att de måste försöka ändra styrkeförhållandena, ty i ett sammanhang där Assads motoffensiv är framgångsrik kommer han förvisso inte att ”dra sig tillbaka”. Allt detta har varit ytterst förödmjukande för Washington.

Det kommer att avgöras på slagfältet. Chanserna till kompromisser eller samexistens är extremt små efter allt dödande: mer än 100.000 människor, vilket många anser vara lågt räknat.

Frågan om hur länge det kan ta är också svår. Syrien ser alltmer ut som ett tredelat land, allteftersom de norra kurdiska delarna organiserar sitt eget självstyre på samma sätt som det irakiska Kurdistan. Resten av Syrien är splittrat i territorier som hålls av oppositionen och regimen, men gränserna flyttar sig hela tiden. Just idag kom det nyheter om att oppositionen gjorde inbrytningar i tidigare regimkontrollerade områden. Det konsolideras inte i separata regioner för att på så sätt skapa en faktisk uppdelning.

Till syvende och sist grundar sig den syriska regimen på en sekteristisk minoritet – faktiskt en liten minoritet från vilken regimen rekryterar personer som är fullständigt lojala mot den. Och även om regimen har överlägsna militära styrkor så är dess mänskliga bas begränsad medan oppositionen har en mycket större reserv av människor, ett faktum som kan bli avgörande om den får de vapen den behöver – antingen utifrån eller genom att erövra dem från Assads armé som den nyligen har gjort genom att ta kontrollen över ett viktigt förråd av antistridsvapen.

Oppositionen har begärt antistridsvapen- och luftvärnsvapen, vilket är en mycket legitim begäran om i grund och botten defensiva vapen mot en mordisk regim. I detta avseende tycker jag att USLAWS:s (U.S. Labor Against War – Amerikanska arbetare mot krig) senaste uttalande som gick mot vapenleveranser till oppositionen inte är logiskt när det hävdar att det bara skulle öka förlusterna: utan tillräckliga mängder defensiva vapen gör de ojämna styrkeförhållandena att regimen kan förstöra och döda i massiv skala. Det finns inget tvivel om att den överväldigande delen av dödandet och förstörelsen utförs av regimen.

ATC: Det ställs frågor om upprorets karaktär nu. Hur tolkar du styrkeförhållandena inom oppositionen själv?

GA: Det är svårt att bedöma. En sak som krånglar till bilden är att en del grupper låtsas vara islamistiska, låter skägget växa och så vidare, för att få pengar – eftersom huvudkällan till finansiellt stöd och vapen har varit oljemonarkierna. Dessa monarkier stöder förvisso inte ”demokrati”, tvärtom vill de omvandla det demokratiska upproret till ett sekteristiskt uppror av den sunnitiska majoriteten (70%) mot den alawitiska (en avläggare till den shiamuslimska läran) minoriteten (10%) som utgör regimenens hårda kärna.

Det mesta som oljemonarkierna skickar går till islamistiska styrkor, från det relativt ”återhållsamma” muslimska brödraskapet till organisationer av al-Qaidasort. Så i den meningen har västs överksamhet tillsammans med det regionala stödets favorisering av islamisterna lett till ett ökande inflytande för sådana krafter inom oppositionen, trots att upprorets förhärskande karaktär under de första 12 till 18 månaderna var en folklig, demokratisk, ungdomsledd rörelse.

Det är en realitet att den enda möjliga källan till stöd till resten av den syriska oppositionen råkar vara länderna i väst, med Ryssland och Iran som ger starkt stöd till Assadregimen och oljemonarkierna som privilegierar islamisterna.

Samtidigt har majoriteten av det syriska folket fortfarande kvar den demokratiska anda som de började med, och den på senare tid ökande rollen för de islamistiska styrkorna, i synnerhet de extrema salafisterna som försöker driva igenom sina moralregler varhelst de får övertaget, leder till strider mellan dem och befolkningen som stått upp mot regimen. Man får hoppas och önska att den sekulära oppositionen kommer att kunna förbättra samordningen och organiseringen av sina egna styrkor.

Detta är ett land där islamisterna var mycket svagare än i Egypten före upproret. Om regimen skulle falla kan de tiotusentals unga aktivister som nu sitter i Assads fångelser, och som organiserade de samordningskommittéer som inledde upproret, förhoppningsvis befrias och på ett kraftfullt sätt förändra styrkeförhållandena till det sekulära demokratiska lägrets fördel.

Situationen förändras snabbt i alla avseenden, militärt och politiskt. Jag tycker inte att någon som stöder vänstervärderingar kan vara neutral i denna sammandrabbning, än mindre stöda Assads blodiga (och ekonomiskt nyliberala) regim.

Märk väl att folk till vänster tvekade mycket mindre att stöda det irakiska motståndet mot den amerikanska ockupationen – trots att det motståndet var mycket mer islamistdominerat än motståndet i Syrien.

I båda fallen är folkets kamp motiverad och rättmätig och den måste stödjas som en rättighet. Naturligtvis försvara irakiernas rätt att göra motstånd mot den amerikanska ockupationen av deras land men inte de styrkor som är inblandade i sekteristiskt mördande.

Så man måste också fördöma det sekteristiska dödandet i Syrien, inklusive när det utförs av styrkor som kämpar mot regimen, men kampen mot regimen är fortfarande en legitim kamp som måste stödjas.

Libyen efter statens sammanbrott

ATC: Hur bedömer du händelserna i Libyen efter att Gaddafi störtades och mördades?

GA: Operationen i Libyen var ett stort misslyckande för USA. Ingen västmakt har kontroll över situationen, i motsats till vad så många sa skulle hända när NATO intervenerade.

Jag förutsåg detta resultat under striderna där: med Washington bakom sig försökte NATO med hjälp av sin intervention styra upproret i samma riktning att bevara staten som de nu ägnar sig åt i

Syrien. De ville att Gaddafi skulle dra sig tillbaka och överlämna makten till sin son. Men upproret omintetgjorde deras plan, än lättare eftersom det ända från början hade vägrat några utländska ”armékängor på marken”.

Resultatet är att Libyen är det enda landet i regionen där upproret på ett radikalt sätt har raserat den gamla staten, i så stor utsträckning att den nya regeringen har mycket svårt att bygga en ny stat när den ställs inför en myriad lokala miliser.

Gaddafis stat har raserats i större omfattning än vad som har hänt i något annat land i regionen. I Egypten och Tunisien finns i själva verket den ”djupa staten” kvar, medan den i Libyen har raserats och en ytterst kaotisk situation har följt, som i alla länder där staten faller samman.

De lokala miliserna, från islamistiska fundamentalister till regionala miliser, råkar i konflikt med en verkligt demokratisk process som medfört betydande deltagande i politiken, inklusive ett högre valdeltagande än i valen efter upproren i Egypten och Tunisien. Och hela tiden är det demonstrationer som protesterar mot regeringen, eller miliserna, eller islamisterna. Det finns en kvinnorörelse, en ny fackföreningsrörelse, hela landet kokar politiskt.

Detta är absolut positivt i kölvattnet till 40 års Gaddafidiktatur, och med tanke på avsaknaden i hela regionen av progressiva alternativa krafter med en klar strategisk inriktning och värderingar som kan leda framåt till den sortens förändringar som behövs för att få hela denna process att sluta positivt.

ATC: För att till sist kort beröra den nya USA-stödda förhandlingsrundan mellan Israel och den palestinska myndigheten: för att vara rakt på sak – finns det någon anledning att ta detta på allvar?

GA: Nej, inte i meningen att förvänta sig att något verkligt ska komma ur dem. Men det faktum att det händer hänger samman med den ökande oron bland västmakterna om konflikten mellan palestinierna och Israel efter att de arabiska upproren började. Den är en avsevärd källa till förbittring mot väst i många arabiska länder. Så länge diktaturerna och de despotiska regimerna samarbetade med väst kunde de acceptera det. Men sedan 2011 befinner sig folk på gatorna, det är där politiken äger rum, och folk har lärt sig att om de uttrycker sin vilja starkt så kan de förändra saker och ting.

EU:s mycket viktiga åtgärd att skärpa bojkotten mot israeliska bosättningar är ett tecken på denna oro. Inga av de pengar som EU skickar till Israel ska nå bosättningarna eller företag som hjälper dem. Det har irriterat den israeliska regeringen som hämnades genom att stoppa EU:s hjälp till palestinierna.

Så det finns ett ökande tryck på Israel att göra eftergifter, men det krävs mycket fler och starkare ekonomiska sanktioner – som de som riktades mot apartheidens Sydafrika – för att tvinga den israeliska regeringen att ändra sin ståndpunkt.

Israels verkliga stödjepunkt finns i Washington, som varit fullständigt försonlig mot den israeliska regeringen trots Israels alla provokationer och förolämpningar mot Obama-administrationen. När det amerikanska ”sändebudet” till samtalen är en gammal sionist som Martin Indyk så vet man vad man kan förvänta sig.